

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา
ตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร
A STUDY OF THE EMOTIONAL INTELLIGENCE OF SCHOOL
ADMINISTRATORS BASED ON TEACHERS OPINIONS IN BANGKOK
METROPOLITAN ADMINISTRATION

¹ศิริลักษณ์ พันธุ์เพชร และ ²สุภาวดี ลาภเจริญ
¹Siriluck Phanphet and ²Supawadee Lapcharoen

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย
Ramkhamhaeng University, Thailand

¹6414470058@rumail.ru.ac.th

Received: March 24, 2023; Revised: April 3, 2023; Accepted: April 20, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานครและ 2) เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และกลุ่มโรงเรียน ปีการศึกษา 2565 จำนวน 370 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.979 สถิติที่ใช้ศึกษา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Multiple Comparison Method) ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง ด้านการมีทักษะทางสังคม ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง และ ด้านการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น 2) ผลการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีดังนี้ 2.1) ความ

¹ นักศึกษา, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท. ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามความคิดเห็นของครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามความคิดเห็นของครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่าง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามความคิดเห็นของครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาที่อยู่ในกลุ่มโรงเรียนต่างกัน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ความฉลาดทางอารมณ์, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the importance of emotional intelligence of school administrators according to their opinions of teachers in Bangkok Metropolitan administration and 2) to compare the emotional intelligence of school administrators according to their opinions of teachers under the Bangkok Metropolitan administration with education work experience and school groups in the academic year 2022, totaling 370 people. The instrument used in the study was a 5-level assessment scale questionnaire with a concordance index between 0.60-1.00 with a reliability Of 0.979 for the whole version. Statistics used in the study were frequency, percentage, mean, standard deviation t-test, one-way ANOVA, and Scheffe's Multiple Comparison Method. Findings are as follows: 1) The results of the study of emotional intelligence of school administrators according to the opinions of teachers in Bangkok Metropolitan Administration. Overall and each aspect was at a high level. When considering each aspect in descending order of average, namely self-motivation. Self-control social skills self-awareness and empathy of others 2) The comparative results of the emotional quotient of school administrators according to the opinions of teachers in Bangkok Metropolitan Administration were as follows: 2.1) The emotional quotient of school administrators according to the opinions of teachers in Bangkok Metropolitan Administration. Classified by opinions of teachers who practice teaching in educational institutions with different levels of education. Overall and by side The difference was statistically significant at the .05 level. 2.2) The emotional intelligence of school administrators according to the opinions of teachers in Bangkok Metropolitan Administration. Classified by the opinions of teachers who practiced teaching in

educational institutions with different work experiences. Overall, it's not different. When considering each aspect, it was found that the self-motivation aspect The difference was statistically significant at the .05 level. 2.3) The emotional intelligence of school administrators according to the opinions of teachers in Bangkok Metropolitan Administration Classified according to the opinions of teachers who practice teaching in educational institutions belonging to different groups of schools. Overall, they were significantly different at the .05

Keywords: Emotional intelligence, School Administrators

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศเป้าหมายสำคัญของการศึกษาในยุคปัจจุบันนั้นก็คือ การมุ่งประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคลและส่งผลไปสู่สังคม และผู้ที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษามากที่สุดนั้นก็คือผู้บริหารสถานศึกษา หากผู้บริหารสถานศึกษาขาดความสามารถและประสิทธิภาพในการบริหารงานแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีทักษะด้านความฉลาดทางอารมณ์ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ผู้บริหารจึงจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถด้านความรู้ และต้องเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางด้านอารมณ์ควบคู่กันไปด้วย (จุฑามาศ มิน้อย, 2554) ผู้บริหารจะต้องมีการบริหารงานและบริหารคน สร้างความสามัคคีความร่วมมือกันในการทำงาน ผ่านการติดต่อสื่อสาร สามารถตัดสินใจ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่อารมณ์ ในอดีตมีความเชื่อว่า เซาว์ปัญญา Intelligence Quotient หรือเรียกสั้นๆว่า ไอคิว (I.Q.) เป็นความฉลาดทางเซาว์ปัญญา การคิดการใช้เหตุผล แก้ไขปัญหาได้ ปัจจุบันนักจิตวิทยาเชื่อกันว่า ความฉลาดทางอารมณ์ มีส่วนที่ผลักดันให้คนเราประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Goleman (1998 อ้างถึงใน สุริยพร รุ่งกำจัด, 2556) ความฉลาดทางอารมณ์นั้นมีความสำคัญมากกว่า เซาว์ปัญญามีผลต่อความสำเร็จเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นส่วนอีกร้อยละ 80 ที่เหลือนั้น เป็นผลที่มาจากความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ McClelland (1994 อ้างถึงใน สุริยพร รุ่งกำจัด, 2556) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องมีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธุ์สามารถควบคุมอารมณ์ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คนในสังคมได้ จากงานวิจัยในอดีตพบว่าผู้ที่มีเซาว์ปัญญาสูง Intelligence Quotient จะล้มเหลวต่อการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสูงสุด เพราะขาดความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์

สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้และเข้าใจในอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ตนเองให้เหมาะสม ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์นั้น เป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อช่วยให้บริหารงาน รู้จักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน สามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่ตนต้องการได้ จำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะต้องพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และพัฒนาในเรื่องของการบริหารงาน

(นงคริษ์ ทันทิพน, 2550) โกลแมน (Goleman, 1998) ได้กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถในการรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และของผู้อื่น ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าเชาว์ปัญญา โดยกล่าวได้ว่า กลุ่มทักษะทางด้านอารมณ์สามารถสอนได้ ไม่เหมือนกับเชาว์ปัญญาที่ยากต่อการสอนและการพัฒนา ความฉลาดทางอารมณ์จึงสามารถอธิบายได้ว่าทำไมบุคคลที่มีความฉลาดทางปัญญาสูงไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ในขณะที่บุคคลที่มีความฉลาดทางปัญญาธรรมดากลับเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความฉลาดทางด้านอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการบริหารการศึกษาเป็นอย่างมาก ความฉลาดทางด้านอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางด้านอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วย การตระหนักรู้ถึงการรับรู้ทางด้านอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ การสร้างแรงจูงใจ การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นและการมีทักษะทางสังคม เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความฉลาดทางด้านอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และกลุ่มโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2565 จำนวน 437 โรงเรียน จำนวน 13,902 คน

ตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2565 จำนวน 437 โรงเรียน จำนวน 13,902 คน จำนวน 370 คน โดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของ Cohen (Cohen, Manion and

Morrison, 2011, p. 147) และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามกลุ่มโรงเรียนและเทียบสัดส่วนและใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามชนิดมีโครงสร้าง (Structured Questionnaire) แบบปลายปิด (Closed end)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 5 ด้าน เพื่อนำไปใช้สอบถามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ F-test แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู

ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร สถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัด กรุงเทพมหานคร	$\bar{X}$	SD.	ระดับ
1. การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง	4.38	0.34	มาก
2. การควบคุมอารมณ์ตนเอง	4.46	0.37	มาก
3. การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง	4.57	0.36	มากที่สุด
4. การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น	4.37	0.32	มาก
5. การมีทักษะทางสังคม	4.44	0.35	มาก
รวม	4.44	0.30	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง ($\bar{X} = 4.57$) ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเอง ($\bar{X} = 4.46$) ด้านการมีทักษะทางสังคม ($\bar{X} = 4.44$) ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง ($\bar{X} = 4.38$) และด้านการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ($\bar{X} = 4.37$)

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และกลุ่มโรงเรียน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา

ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา	ปริญญาตรี		สูงกว่า ปริญญาตรี		t	Sig.
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.		
1. การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง	4.32	0.38	4.46	0.26	-4.319*	0.000
2. การควบคุมอารมณ์ตนเอง	4.41	0.42	4.54	0.28	-3.598*	0.000
3. การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง	4.51	0.41	4.65	0.26	-4.019*	0.000
4. การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น	4.32	0.36	4.44	0.25	-3.833*	0.000
5. การมีทักษะทางสังคม	4.38	0.40	4.52	0.25	-3.873*	0.000
รวม	4.39	0.35	4.53	0.21	-4.682*	0.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่าครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความคิดเห็นของครูที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อความคิดเห็นของครูที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ความฉลาดทางอารมณ์ของ ผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์ทำงาน			F	Sig.
	$\bar{X}$ น้อยกว่า 5 ปี	$\bar{X}$ 5 -10 ปี	$\bar{X}$ มากกว่า 10 ปี		
1. การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง	4.37	4.38	4.37	0.061	0.941
2. การควบคุมอารมณ์ตนเอง	4.46	4.46	4.47	0.018	0.983
3. การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง	4.53	4.55	4.66	3.390*	0.035
4. การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น	4.36	4.38	4.35	0.320	0.727
5. การมีทักษะทางสังคม	4.40	4.45	4.44	0.399	0.671
รวม	4.42	4.44	4.46	0.221	0.802

จากตารางที่ 3 พบว่าครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's post hoc comparisons method)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามกลุ่มโรงเรียน

ความฉลาดทางอารมณ์ของ ผู้บริหารสถานศึกษา	กลุ่มโรงเรียน			F	Sig.
	$\bar{X}$ กลุ่มกรุงเทพ กลางกรุงเทพ เหนือและกลุ่ม กรุงเทพใต้	$\bar{X}$ กลุ่ม กรุงเทพ ตะวันออก	$\bar{X}$ กลุ่มกรุงเทพ เหนือและ กลุ่มกรุงเทพ ใต้		
1. การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง	4.31	4.41	4.44	5.129*	0.006
2. การควบคุมอารมณ์ตนเอง	4.42	4.44	4.56	4.764*	0.009
3. การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง	4.58	4.45	4.71	14.836*	0.000
4. การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น	4.32	4.42	4.36	2.989	0.052
5. การมีทักษะทางสังคม	4.40	4.46	4.47	1.791	0.168
รวม	4.41	4.44	4.51	3.509*	0.031

จากตารางที่ 4 พบว่า ครูที่กลุ่มโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง ด้านการควบคุมตนเอง และด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's post hoc comparisons method)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่อง การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านความสามารถในการจูงใจตนเอง ด้านการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ด้านการมีทักษะทางสังคม ด้านการตระหนักรู้ตนเองและด้านการเข้าใจผู้อื่นตามลำดับ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งนี้เพราะมีแรงจูงใจเป็นตัวผลักดัน ครูส่วนใหญ่จึงเห็นว่าแรงจูงใจ มีความสำคัญที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Cooper and Sawaf (1997) เรื่องการสร้างแรงจูงใจ อารมณ์เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นการกระตุ้นเตือนให้คิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ ผลักดันตนเองไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ และ Goldman (1980) บอกว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ัญญารัตน์ ทับทิม (2557) และสุรีย์พร รุ่งกำจัด (2556) ที่พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารกับการดำเนินงานด้านบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ ิจดารัตน์ รัชมี (2556) ที่พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์กับการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารงาน หากผู้บริหารสถานศึกษา มีความฉลาดทางอารมณ์ก็จะประสบผลสำเร็จ

1.1 ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านการตระหนักรู้ตนเองโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารรับรู้และเข้าใจในความต้องการของตนเอง รองลงมา ได้แก่ ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นในวุฒิภาวะทางอารมณ์ตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารการศึกษาต้องมีความรู้ รับรู้ และเข้าใจในความต้องการของตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Goleman (1998) ที่ว่าบุคคลมีความตระหนักรู้ตนเอง บริหารจัดการกับอารมณ์ตนเองและผู้อื่นได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ ดันติพิวัฒนสกุล (2551) กล่าวว่า การตระหนักรู้ตนเอง คือ ผู้ที่ตระหนักและเห็นคุณค่าแห่งตน จะเป็นผู้ที่ตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้อื่นเช่นเดียวกัน และแนวคิดของนิรันดร์ เนตรภักดี (2555) กล่าวว่า การตระหนักรู้ตนเอง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกของตนเอง และความคิดอารมณ์ และความต้องการของตนเอง มีสติรู้เท่าทันความคิดความรู้สึกของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ

ธัญญารัตน์ ทับทิม (2557) ที่พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร ด้านการตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง อยู่ในระดับมาก

1.2 ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านการควบคุมอารมณ์ของตนเองโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ก่อนตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ผู้บริหารมีกระบวนการคิดและไตร่ตรองอย่างรอบคอบ รองลงมา ได้แก่ ผู้บริหารสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะและความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองโดยให้เป็นไปอย่างถูกต้อง และเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นผู้บริหารสามารถจัดการอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสติในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของผู้บริหารที่ผู้ใต้บังคับบัญชายอมรับ อันจะนำไปสู่การปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman (1998) กล่าวว่า การจัดการอารมณ์ของตน เป็นความสามารถในการควบคุมจัดการกับความรู้สึก หรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และสามารถปรับอารมณ์ของคนให้กลับสู่สภาวะปกติได้ มีสติ รับผิดชอบ และสอดคล้องแนวคิดของ Salovey and Mayer (1997) กล่าวว่า การควบคุมอารมณ์ คือ การควบคุม กำกับ ดูแลภาวะอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิมล จุลวานิช และนพมณี ฤทธิกุลสิทธิชัย (2556) กล่าวว่า การควบคุมอารมณ์นั้น สำหรับบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง มีความสามารถควบคุมอารมณ์ การแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีสุขภาพจิตที่ดี สามารถรับรู้เข้าใจถึงอารมณ์ของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และสามารถเผชิญกับปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความเครียดได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุทธิพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ (2556) กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งอันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นไปได้อย่างมีความสุข สามารถลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สร้อยกัญญา โพธิสมภาพวงษ์ (2557) ที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการควบคุมอารมณ์ตนเองอยู่ในระดับมาก

1.3 ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารมีความกระตือรือร้นและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รองลงมา ได้แก่ ผู้บริหารมีความภาคภูมิใจกับงานที่ทำเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีความพร้อมในการทำงานและพร้อมที่จะตัดสินใจทำในสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman (1998) กล่าวว่า การจูงใจตนเองเป็นการกระตุ้นเตือนให้ตนทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ Bar - On (1992 อ้างถึงใน พิมพ์ วิเศษ, 2554) เสนอแนวคิดว่าการจูงใจตนและสภาวะทางอารมณ์ ประกอบด้วย การมองโลกในแง่ดี สามารถสร้างความสนุกสนานให้เกิดแก่ตนและผู้อื่นได้ดี และแนวคิดของ สุริยพร รุ่งกำจัด (2556) กล่าวว่า การจูงใจตนเองเป็นพฤติกรรมในการเกิดแนวโน้มของอารมณ์ที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนาโดยไม่ท้อถอย และ

มุ่งมั่นในการไปสู่เป้าหมายอย่างมั่นคงแม้จะมีอุปสรรค และสุวิมล จุลวานิช และนพพนธ์ ฤทธิกุล สิทธิชัย (2556) กล่าวว่า การจงใจตนเองเป็นการโน้มน้าวใจตนเอง เพื่อผลักดันตนเองไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ทอดทิ้งต่อความผิดหวังและความคับข้องใจต่าง ๆ ใช้ความรู้สึกช่วยให้มีความริเริ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาภรณ์ เอกเผ่าพันธุ์ (2556) พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัด กรุงเทพมหานคร ด้านการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารรับรู้และเข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นเสมอ รองลงมา ได้แก่ ผู้บริหารสามารถรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นได้จากการแสดงออกทางสีหน้า แววตา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสามารถรับรู้ อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ให้มีความสำคัญกับความรู้สึกของ ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman (1995) กล่าวว่า การเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น คือ การมีความสามารถในการเข้าใจที่มา สาเหตุ และความรู้สึกของผู้อื่น และ นิดา แซ่ตั้ง (2555) สรุปไว้ว่า การเข้าใจผู้อื่น คือ การรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น การคาดคะเนความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งเสริมให้ผู้อื่นพัฒนาความสามารถให้ถูกทาง และสอดคล้อง กับงานวิจัยของสุภิญญา งามพริ้ง (2556) ที่พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร ด้าน การเข้าใจผู้อื่นอยู่ในระดับมาก

1.5 ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัด กรุงเทพมหานคร ด้านการมีทักษะทางสังคม โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นได้ รองลงมา ได้แก่ ผู้บริหาร มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการติดต่อสื่อสาร กับบุคลากรในสถานศึกษาเดียวกันและต่างสถานศึกษา เป็นการเริ่มต้นของการมีสัมพันธภาพที่ดี เกิดขึ้น รวมถึงการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Salovey and Mayer 1997 (อ้างถึงใน นิดา แซ่ตั้ง, 2555) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ในด้านการมีทักษะทางสังคมหรือ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นว่า เป็นความสามารถจัดการกับอารมณ์ของผู้อื่น มีศิลปะในการ สร้างสัมพันธภาพที่ดี สามารถจัดการกับความขัดแย้ง ซึ่งจะทำให้มีความสุขในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคม กุณนที พุ่มสงวน และกัลยา ไข่เกาะ (2557) กล่าวว่า การมีทักษะทางสังคมหรือการรักษา ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจะเป็นการเริ่มต้นของการมีสัมพันธภาพที่ดี ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สร้อยกัญญา โพธิสมภาพวงษ์ (2557) ศึกษาความฉลาดทาง อารมณ์ ประสิทธิภาพการบริหาร และความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิภาพ การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็น ของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และ กลุ่มโรงเรียน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะที่ว่าครูที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันย่อมมีความแตกต่างทั้งทางด้านความรู้ความสามารถ ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะด้านสังคม และคุณลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกัน จึงทำให้มีมุมมองและความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นไปในทางที่แตกต่างกัน โดยรวมผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัณฐยา ลามุล (2559) ศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษาโดยรวมแตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเองแตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า โดยครูที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า ย่อมเห็นพฤติกรรมด้านการบริหารงาน ด้านการตัดสินใจ ด้านความรับผิดชอบ การแสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน ความฉลาดทางอารมณ์ก็จะส่งผลดีทั้งต่อตนเอง ต่อผู้คนรอบข้าง ต่อสังคมส่วนรวม รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สอดคล้องกับ ศศิธร ศิริพัฒน์โกศล (2553) พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามประสบการณ์ในการบริหาร โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และกอร์ดัน (Gorton, 1983) เน้นว่าผู้บริหารโรงเรียนจะขาดสมรรถภาพอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ผู้บริหารจะต้องพัฒนาเสริมสร้างนโยบายและกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานในสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีความฉลาดทางอารมณ์มากกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารน้อยกว่า 5 ปี จึงเป็นไปตามหลักทฤษฎีของประสบการณ์ในการบริหาร เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่พบว่า ประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไป กับประสบการณ์การสอนน้อยกว่า 5 ปี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่ากับครูที่มีประสบการณ์การสอนมาก ย่อมเห็นว่าผู้บริหารมีความฉลาดทางอารมณ์มากกว่าเพียงใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญารัตน์ ทับทิม (2557) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารที่จำแนกตามประสบการณ์การสอนมีความแตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามกลุ่มโรงเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะครูที่อยู่กลุ่มโรงเรียน กลุ่มเขตที่แตกต่างกันอาจจะเห็นมุมมองความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเทียบเคียงกับงานวิจัยของ ญัณฐยา ลามุล (2559), มุทิทา อินกล้า (2556) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าแต่ละกลุ่มโรงเรียนมีลักษณะบริบทที่ต่างกัน ย่อมส่งผลต่อความรับผิดชอบ การจูงใจ และมีแรงจูงใจในตนเอง การตัดสินใจและการแก้ปัญหา การมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมี

ทักษะการบริหารงานที่เข้าใจถึงปัจจัยพื้นฐานของสถานศึกษา ด้านโครงสร้าง ลักษณะของบุคคล บรรยาการขององค์กร และวัฒนธรรม อำนาจและการเมืองภายในองค์กร ที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา นำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชนและความสำเร็จทางวิชาการ ฮอย และมิสเกล (Hoy & Miskel, 2011 อ้างถึงใน เปรมปรีดี หมูวิเศษ, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุภิญญา งามพริ้ง (2556) ที่พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัย การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง นอกจากนั้นอยู่ในระดับมาก ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาให้สูงขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ และประเมิน จุดอ่อน จุดแข็ง ของตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเอง สามารถรู้ว่าตนเองรู้สึกต้องการ และรู้สึกรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง ควรวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ การปรับตัวให้เข้ากับบุคคล และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงการจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และควรมีความอดทนเสียสละและอุทิศตนในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารควรพัฒนาตนเอง ด้านมนุษยสัมพันธ์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเพื่อสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กุนนที พุ่มสงวน และกัลยา ไผ่เกาะ. (2557). พยาบาลกับความฉลาดทางอารมณ์.
วารสารพยาบาลทหารบก. 15(3), (19 - 20)
- จุฑามาศ มีน้อย. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สรรพากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐยา ลามุล. (2559). ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์กับประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามุกดาหาร.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครพนม.
- ธัญญารัตน์ ทับทิม. (2557). ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

- จิตารัตน์ รัชมิ. (2556). ความฉลาดทางอารมณ์กับการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นงครักษ์ ทนเพื่อน. (2550). ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นิตา แซ่ตั้ง. (2555). ความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดในการเผชิญอุปสรรคที่มีผลต่อการทำงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นรินทร์ เนตรภักดี. (2555). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำอย่างแท้จริงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประเวช ต้นดีพัฒนาสกุล. (2551). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสร้างความเข้มแข็งทางใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พิมใจ วิเศษ. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูอำเภอบ้านนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครนายก. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชชมงคลธัญบุรี.
- มุกิตา อินกล้า. (2556). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณะ บรรจง. (2558). สถิติการวิจัย. สุราษฎร์ธานี : เอ็กซ์เพรส.
- ศศิธร ศิริพัฒน์โกศล. (2553). ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สร้อยกัญญา โพธิสมภาพวงษ์. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สิงห์บุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สุภาภรณ์ เอกเผ่าพันธุ์. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุภิญญา งามพริ้ง. (2556). ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุรีย์พร รุ่งกำจัด. (2556). ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานด้านบุคคลของสถานศึกษา อำเภองครักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครนายก. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- สุวิมล จุลวานิช และนพมณี ฤทธิกุลสิทธิชัย. (2556). *การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของ นักศึกษาปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- อิสริยาภรณ์ ชัยกุลลาบ. (2553). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 เขต 2 และเขต 3*. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th Ed.). New York: Routledge.
- Cooper, R.K. and Sawaf, A. (1997). *Executive E.Q. : Emotional Intelligence in Leadership and Organization*. New York: Grosset and Putnam.
- Gibbs, N. (October 1995). "The E.Q. Factor," *Time*. 2 (146) : 261.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- _____. (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- Gorton, A. R. (1983). *School Leadership and Administration : Important Concepts, Case Studies, and Simulations*. Dubuque, Iowa : Wm. C. Brown.
- Mayer, J.D. and Salovey, P. (1997). *Emotional Development and Emotional Intelligence: Educational Implications*. New York: Basic Book.